

KARAKTERISTIKE INŽENJERSKIH PREZENTACIJA KAO SPECIFIČNOG VIDA PROFESIONALNE I AKADEMSKE KOMUNIKACIJE

Andrijana Berić¹, Ivana Mirović²

^{1,2}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹aberic@uns.ac.rs, ²miriv@uns.ac.rs

Kratik sadržaj: Veština prezentovanja na stranom jeziku predstavlja važnu komponentu jezičke kompetencije budućih inženjera s obzirom da je ova veština neophodna u njihovom daljem profesionalnom životu. Usmene prezentacije koje su upućene grupi kolega, članovima drugog tima ili potencijalnim klijentima česta su karakteristika inženjerskog profesionalnog okruženja. Višenacionalni timovi i njihova međusobna komunikacija na stranom jeziku postaju standard u poslovanju velikih kompanija u 21. veku. Prilika da se u samoj učionici predstavljaju teme koje mogu da budu od zajedničkog interesa svim kolegama, na jeziku za posebne namene odnosno koristeći jezik vezan za struku, nude studentima tehničkih nauka priliku da se socijalizuju u domenu diskursa svoje buduće profesionalne zajednice.

Ključne reči: Profesionalna komunikacija, studentske prezentacije, žanr, žanrovski zasnovano učenje, jezik struke

CHARACTERISTICS OF ENGINEERING PRESENTATIONS AS A SPECIFIC FORM OF PROFESSIONAL AND ACADEMIC COMMUNICATION

Abstract: Presentation skills are an important component of engineering students' language proficiency as this skill plays an important role in their future professional life. Oral presentations in front of a group of colleagues, members of the other team or potential clients feature frequently in a professional engineering environment. Working in international teams and communicating in a foreign language becomes the reality of the 21st century. The opportunity to present a topic of common interest to their fellow students in an LSP class provides engineering students with an opportunity to socialize in the discourse of their future professional community.

Key Words: Professional communication, student presentations, genre, genre-based learning, LSP

1. UVOD

Usmene prezentacije su postale jedan od osnovnih žanrova u obrazovnim ustanovama. Sa njima se počinje već u osnovnim školama, na njima se radi dalje tokom srednjoškolskog obrazovanja da bi se još više i češće primenjivali na visokoškolskim ustanovama. One su jasno usklađene sa savremenim nastavnim metodologijama i obrazovnim ciljevima. Prezentacije omogućavaju učenicima da unaprede mnoge ključne kompetencije koje zahteva savremeno obrazovanje. Pored razvijanja komunikacijskih veština za razmenu specifičnih znanja i informacija, one takođe zahtevaju da se uspostavi kontakt između predavača i publike, što podrazumeva da se shvate i usvoje specifične karakteristike usmene prezentacije. Prezentacije pomažu u razvoju kritičkog mišljenja, unapređenju autonomije učenika i razvijanju digitalnih veština, dok su istovremeno od izuzetnog značaja kada se radi o radu u parovima i timovima a pružaju priliku i za kasnije dobijanje povratnih informacija od kolega. Međutim, veštine prezentovanja se retko formalno podučavaju prevashodno kada je reč o prezentacijama na stranom jeziku. U pedagogiji učenja stranog jezika, sa akcentom na jeziku struke, ovo umeće nije dovoljno zastupljeno mada predstavlja važnu komponentu u razvijanju veština kako u pisanom tako i u govornom jeziku. Takođe ni samo njeno vrednovanje nije zastupljeno u dovoljnoj meri u pedagogiji usvajanja stranog jezika.

U tom cilju, rad istražuje retoričke i lingvističke karakteristike prezentacija u profesionalnom inženjerskom okruženju (stručne konferencije) kao i u akademskom okruženju (univerzitetska predavanja) da bi se ova saznanja primenila prilikom razvijanja veština prezentovanja u nastavi stranog jezika, specifično stranog jezika struke na fakultetima tehničkih nauka. Prilikom analize postojeće literature koja se bavi usmenim prezentacijama kao specifičnim žanrom, fokus je na njihovoj uobičajenoj retoričkoj strukturi (uvod, središnji deo, zaključak) kao i jezičkim aspektima kojima se realizuju specifične funkcije koje ovaj žanr ostvaruje.

2. ŽANR I ŽANROVSKA ANALIZA

Polazeći od Svejtzovog poimanja žanra [1] i njegovih značajnih istraživanja u domenu žanra, ovaj rad ispituje potencijal pedagogije zasnovane na žanru za poboljšanje prezentacijskih vještina polaznika koji uče strani jezik, posebno kada je reč o studentima tehnike i o usvajanju stranog jezika kao jezika struke. Pojam žanra se poslednjih decenija javlja kao jedan od najvažnijih pojmova u istraživanju jezika. Nastava zasnovana na žanru ili pedagogija zasnovana na žanru postala je uticajna metoda u nastavi jezika, posebno u podučavanju jezika vezanog za struku. Iako su protekle decenije pružile dokaze o prednostima žanrovskog pristupa, istraživački interes i, posledično, pedagoške primene su uglavnom bili usmereni na pisane žanrove, dok je usmenim žanrovima pridato znatno manje pažnje. Ovaj rad ima za cilj da pruži uvid u prezentacije kao žanr prisutan u akademskom okruženju i da prezentuje sugestije o tome kako se znanje o ovom žanru može iskoristiti za unapređenje vještina prezentacije u nastavi stranog jezika studentima inženjerstva sa Univerziteta u Novom Sadu.

U okviru žanrovske pedagogije analiziraju se i opisuju akademski i profesionalni žanrovi sa idejom da je svest učenika o samom žanru i načinima na koje se jezik koristi za prenošenje značenja u određenom kontekstu ključna za njihovo buduće uspešno učešće u određenom okruženju. Kako je većina žanrovskih studija bila fokusirana na pisane žanrove, žanrovski zasnovana pedagogija u nastavi drugog jezika takođe je prvenstveno bila orijentisana na nastavu pisanja.

Žanrovska analiza govornog akademskog diskursa preduzimana je ređe i uglavnom je bila fokusirana na takozvane žanrove „visokog uloga“, kao što su akademska predavanja [2], odbrane disertacija [3], seminari [4] i prezentacije na konferencijama [5]. Neke od ovih studija biće analizirane u ovom radu jer verujemo da pružaju uvid u žanrovske karakteristike koje su relevantne i dragocene za prezentacije studenata tehničkih nauka.

3. KARAKTERISTIKE I IZAZOVI PREZENTACIJA

Izrada prezentacije je zahtevan zadatak koji je dodatno otežan u situaciji nedovoljnog i neadekvatnog poznavanja jezika. Samo prezentovanje tokom nastave, na času, za neke studente predstavlja težak i ponekad zastrašujuć zadatak zato što zahteva ne samo savladavanje određene teme nego i usvajanje određene stručne odnosno specijalizovane terminologije, ispravne strukture rečenice kao i samog izgovora termina specifičnih za inženjerske struke. Problemi ne moraju da budu isključivo vezani za jezička pitanja, oni često proističu i iz nedostatka same svesti o karakteristikama žanra vezanog za usmeno izlaganje.

Mnogi problemi u vezi sa prezentacijama u kojima se koristi jezik struke potiču iz činjenice da je izvorni materijal za prezentacije studenata obično u pisanoj formi (unos na Vikipediji, veb stranica, naučopopularni članak, članak u onlajn časopisu, itd.). U situaciji kada studenti nisu dovoljno svesni žanrovskih karakteristika usmenog izlaganja, ne uspevaju da efikasno prilagode ove pisane žanrove govornom diskursu. Na primer, u procesu rekontekstualizacije pisanog žanra u usmeni, studenti treba da izvedu neke stavove i faze (eng. *moves and steps*) poteze koji karakterišu žanr govornih prezentacija (npr. Uvodni stav: Postavljanje okvira, ustanovila Tompson, [2]. Dodatno, potrebno je da ovladaju adekvatnim jezičkim resursima koji će se koristiti za postizanje željene komunikativne svrhe, npr. kako skrenuti pažnju slušalaca na vizuelne elemente koji prate prezentaciju, kako naznačiti završetak prezentacije itd.

Usmeno izlaganje se često definiše kao monološki diskurs koji se bavi prenosom informacija. Kao specifičan tip usmenog izlaganja, prezentacije u okviru stranog jezika struke dele neke karakteristike sa akademskim predavanjima, prezentacijama na konferencijama i odbranama doktorskih teza: dobro su organizovane, prenose informacije prisutnoj publici uživo i „podložne su ograničenjima obrade informacija u realnom vremenu“ [6]. Specifična karakteristika prezentacija u okviru stranog jezika struke u poređenju sa ovim usmenim žanrovima leži u kontekstu u kojem se pojavljuju (učionica koja pokušava da stvori situaciju sličnu budućem profesionalnom ili akademskom okruženju). Svrha ovih žanrova je slična (da dele znanje o određenoj temi koja je od zajedničkog interesa) iako je informativno opterećenje u studentskim prezentacijama znatno manje.

Pored toga što je informativna, prezentacija takođe treba da uspostavi odnos sa publikom jer ova interakcija pomaže izlagачu da uspešno prenese poruku.

S obzirom da dolaze iz okruženja gde je odgovornost za razumevanje usmenog ili pisanog teksta obično na slušaocu/ čitaocu, a ne na govorniku/ piscu i suočeni sa zadatkom da prenesu složene poruke na stranom jeziku, studenti se često fokusiraju na sadržaj a ne na način prezentovanja i ne uspevaju da pruže pravi prikaz teme svojoj publici. Njihovim prezentacijama često nedostaje neka vrsta jezičkih putokaza koji bi vodili publiku i na taj način im pomogli da razumeju sadržinu koja se predstavlja. Analiza uvoda u okviru prezentacije Tompsonove [2] ukazuje da je uspešan prenos znanja u usmenoj prezentaciji olakšan pružanjem podrške slušaocima i predstavljanjem jasnog okvira predavanja. Osim toga, pružanje informacija nije u potpunosti uspešno ako predavač ne koristi parafraziranje, naglašavanje i davanje primera sa ciljem da prevaziđe promenljivost govornih žanrova.

Sve prezentacije su multimodalne. Karter Tomas i Rovlej-Žolive [5] u svojoj analizi primećuju da, iako je glavni „kanal“ prezentacija govorni, veliki broj vizuelnih prikaza prati govor predavača na naučnim konferencijama. Današnji napredak u novim tehnologijama povećava potencijal za korišćenje mogućnosti različitih načina u prezentacijama u učionici. Upotreba slajdova sa fotografijama, tabelama, grafikovima i različitim vrstama grafike,

kao i korišćenje audio ili video zapisa može poboljšati proces širenja znanja, ali to i dalje treba da bude praćeno adekvatnom lingvističkom podrškom.

Interakcija sa publikom, organizovanje prezentacije, strukturiranje argumentacije i mnogi drugi aspekti efektivne prezentacije postižu se inkorporiranjem jezičkih karakteristika povezanih sa upotrebom različitih oblika metadiskursa. Retorička struktura studentskih prezentacija može se proučavati upoređujući ih sa akademskim predavanjima i konferencijskim prezentacijama, a posebno inženjerskim prezentacijama. Kako primećuju Kaur i Ali [7], nema mnogo studija koje su ispitivale celokupnu retoričku strukturu usmenih prezentacija (uvod, glavni deo, zaključak i pitanja i odgovori). Većina studija se fokusirala samo na jedan segment, odnosno na uvod. Analiza Tompsonove [2] koja se bazira na 18 uvoda predavanja iz različitih oblasti (uključujući tu i inženjerstvo) prepoznala je dva retorička stava (koje ona naziva funkcijama): Postavljanje okvira predavanja i stavljanje teme u kontekst, kao i njihovih sedam podstavova ili podfunkcija. Lijeva [8] analiza dodaje stav zagrevanja na samom početku koji jasno odražava poseban kontekst ovog žanra (učionice) i uloge predavača i studenata.

U svojoj analizi strukture konferencijskih prezentacija, Karter-Tomas i Roulej-Žolive [5] polaze od pionirskog rada u ovoj oblasti, istraživanja biomedicinskih konferencijskih prezentacija Diboja [9] i razlike između orijentacije na sadržaj i orijentacije na slušaoca. Njihov retorički model za uvod u prezentaciju naučne konferencije identifikuje tri stava: A. Postavljanje okvira, B. Kontekstualizacija teme i C. Obrazloženje istraživanja. Selimanina [10] analiza inženjerskih usmenih prezentacija pruža okvir koji uključuje orijentaciju na slušaoca i orijentaciju na sadržaj u uvodu prezentacije. Pregled stavova i faza identifikovanih u ove četiri studije predstavljen je u Tabeli 1.

Tabela 1 – Identifikovani stavovi u uvodima prezentacija

STAVOVI	
Tompson (1994) predavanje	1. Postavljanje okvira predavanja - najavljuvanje teme - naznačavanje obima - okvirna struktura - sadašnji ciljevi 2. Stavljanje teme u kontekst - pokazivanje važnosti/ relevantnosti teme - povezivanje "novog" sa "datim" - osvrt na ranija predavanja
Seliman (1996) usmena prezentacija	1. Orijentisanje slušalaca - obraćanje i zahvalnost predsedavajućem - pozdravljanje publike - izražavanje zahvalnosti 2. Organizacija sadržaja - upoznavanje publike sa sadržajem - davanje naziva usmene prezentacije - najavljuvanje sadržaja i naziva usmene prezentacije - komentarisanje teme/ naslova ili sadržine i naziva usmene prezentacije 3. Fokusiranje na sadržaj - kratak pregled strukture usmene prezentacije - detaljan pregled strukture usmene prezentacije - ograničavanje obima rada
Karter-Tomas i Roulej-Žolive (2003) konferencijska prezentacija	1. Postavljanje okvira - interpersonalni okvir (orijentacija na slušaoca) - okvir diskursa (najavljuvanje teme i strukture okvira/ ukazivanje na obim) 2. Kontekstualizacija teme - kontekst konferencije - opšti istraživački kontekst 3. Obrazloženje istraživanja - motivacija - odgovor - ciljevi istraživanja
Li (2016) nastava u učionici	1. Zagrevanje - pravljenje digresije - tekuća pitanja - pogled unapred 2. Postavljanje okvira predavanja - najavljuvanje teme - naznaka obima - prikaz strukture - predstavljanje ciljeva 3. Stavljanje teme u kontekst - pokazivanje značaja teme - vezu između „novog“ i „datog“ - pozivanje na ranija predavanja

Poređenje ovih studija pokazuje da retorički elementi u uvodu uključuju faze koji imaju za cilj da pruže neku vrstu kognitivne mape puta za slušaoca. Ovo ima za cilj da pomogne slušaocima da prate prezentaciju/ predavanje. Pored toga, uobičajena faza u analizama konferencijskih prezentacija, koja nije prisutna u analizi univerzitetskih predavanja, jeste interpersonalna faza gde se izlagač direktno obraća publici, zahvaljuje na prisustvu, itd. Autori svih ovih studija naglašavaju da se stavovi i faze identifikuju na osnovu njihove učestalosti pojavljivanja, ali da ih ne

moraju nužno koristiti svi govornici. Neke od faza su opisane kao opcione i one ne prate uvek isti redosled. Važno je da se na ove žanrovske varijacije ukaže studentima kako bi bili svesni fleksibilne prirode ovih govornih žanrova i shvatili žanr kao način postizanja retoričkih ciljeva, a ne kao statičan skup pravila i konvencija.

Fleksibilna priroda SJS prezentacija postaje još istaknutija ako pokušamo da analiziramo središnji deo prezentacija. Studija Selimanove [10] koja je analizirala celokupnu strukturu inženjerskih prezentacija pruža detaljnu analizu, ali ona se bavi prezentacijama sa šablonom problem/ rešenje. Na času SJS-a, zadatak koji učenici dobiju obično se definiše veoma nejasno („predstaviti inženjersku temu od zajedničkog interesa za grupu“). Shodno tome, njihove prezentacije mogu imati veoma različite formate: istorijski pregled, kratku analizu prednosti i nedostataka određenog rešenja, klasifikaciju sa primerima, objašnjenje principa rada sistema/ komada opreme, itd. Organizacija teksta, njegovi stavovi i faze tada variraju u skladu sa tim. Kao što primećuju Kaur i Ali [7], stavovi u središnjem delu prezentacije odražavaju zadatak koji su nameravali da postignu i stoga se ovaj deo usmenog izlaganja ne može opisati u terminima standardnih retoričkih etapa. Završni deo prezentacije opisan u Selimaninoj [10] studiji uključuje faze pre završetka i završetak. Perez Lantada [11] primećuje, na osnovu ličnog iskustva, da bi ustaljeni retorički stavovi akademske prezentacije uključivali: sumiranje glavnih tačaka, povezivanje sa zaključcima, davanje preporuka ili predloga, pozivanje na pitanja i zahvaljivanje publici. Neki od njih imaju svoje mesto u SJS prezentacijama kao standardnim karakteristikama govornih žanrova.

4. ZAKLJUČAK

Umeće usmenog prezentovanja ima važnu ulogu u budućem profesionalnom okruženju studenata tehnike. Zbog toga je važno da tokom svog obrazovanja u okviru nastave stranog jezika struke studenti imaju mogućnost da razviju sposobnost usmenog prezentovanja pred svojim kolegama. Upoznavanje sa retoričkim i lingvističkim karakteristikama koje su prisutne u prezentacijama iskusnijih članova njihove diskursne zajednice (profesionalni inženjeri [1] ili predavači na akademskim institucijama [6] može pomoći studentima da unaprede svoje veštine usmenog prezentovanja pred publikom. Analizom ovih prezentacija mogu se identifikovati bitni elementi uspešnih prezentacija kao što su interaktivnost u prezentovanju, jasna organizacija pojedinih segmenata, ubedljiva argumentacija prilikom prezentovanja i slično. Kada studenti postanu svesni ovih osnovnih karakteristika, nastava se dalje može fokusirati na leksičke elemente koje je potrebno savladati da bi se ostvario cilj prezentacije: kako uspostaviti interakciju sa publikom, kako najaviti prelazak sa jedne teme na drugu, kako naglasiti ono što je bitno, kada i kako parafrazirati, i slično. Ovakva nastava i iskustvo u prezentovanju u učionici pred kolegama može pomoći studentima da postignu nivo prezentacionih veština koji će im omogućiti da uspešno komuniciraju u svom budućem profesionalnom okruženju.

5. LITERATURA

- [1] John Swales, *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1990.
- [2] Susan Thompson, Frameworks and contexts: A genre-based approach to analysing lecture introductions, *English for Specific Purposes*, Volume 13, (2), 1994.
- [3] John Swales, *Research genres: Exploration and applications*, University of Cambridge Press, Cambridge, 2004
- [4] Bob Weissberg, *The graduate seminar: Another research-process genre*, *English for Specific Purposes*, Volume 12, Issue 1, 23-35, 1993.
- [5] Carter-Thomas, S. & Rowley-Jolivet, E, *Analysing the scientific conference presentation (CP), A methodological overview of a multimodal genre*, *ASp*, 39-40, 2003.
- [6] Hu, G. & Liu, Y. Three minutes thesis presentations as an academic genre: A cross-disciplinary study of genre moves. *Journal of English for Academic Purpose*, Volume 35, 2018.
- [7] Kuldip Kaur, Afida M, Ali A, *Exploring the Genre of Academic Oral Presentations: A Critical Review*, *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 7, 152-162, 2018.
- [8] Joseph J. Lee, "There's intentionality behind it...": A Genre Analysis of EAP Classroom Lessons, *Journal of English for Academic Purposes*, 23, 2016.
- [9] Dubois, B. L. Genre and structure of biomedical speeches. *Forum Linguisticum*, 5, 1980.
- [10] Salbiah Seliman, *The genre and the genre expectations of engineering oral presentations related to academic and professional context*. Unpublished Dissertation, University of Stirling, 1996.
- [11] Carmen Pérez-Llantada, *Communication Skills in Academic Monologue Discourse. Empirical and Applied Perspectives*, *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación*, 15, 2003.

Autori se zahvaljuju na podršci u okviru projekta Departmana za opšte discipline u tehnici, Fakulteta tehničkih nauka pod naslovom PRIMENA INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA U NASTAVI OPŠTIH DISCIPLINA.